

*Solicitat, non fastosi mala gaudia luxus:
Sed tacitos sinit ire dies, et paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla silentia vita.*

- Ph. Versus facetissimos, et gravissimos: cujus quaeso sunt?
- Misi. Non agnosti?
- Ph. Non.
- Misi. Angeli Politiani.
- Ph. Vetustiores putavi, et habent gratiam antiquitatis. Suspicio nos deerrasse.
- Misi. Heus bone vir, qua itur Boloniam?
- Rusti. Aberratis: obvortite cantheria vestra ad bivium illud, et tenete viam quam rodit flumen, ea vos non sinet falli, recta est, et simplex usque ad vetustam quercum, inde ad manum hanc vos præcipitatote.
- Misi. Habemus gratiam.
- Rusti. Ducat vos Deus.
- Misi. Mallem currere, quàm sic ab equo isto conceuti.
- Ph. Tantò cœnabis avidius.
- Misi. Immò non potero cœnare delassatus, et contractus toto corpore: citius quaeram de lecto, quàm de mensa.
- Ph. Sede conjunctis cruribus, non divaricatis: minus senties laborem.
- Misi. Hoc est fœminarum, et facerem, nisi metuerem derisus, et sannas prætereuntium.
- Pu. Siste parumper Philippe, dum hic faberferrarius calciarit asturconem tuum, cui excussa est solea dextri pedis.
- Misi. Quin potius moremur hîc, ut clauso diversorio sub dio dormiamus.
- Pu. Quid tum? In aperto mundo: an non id præstabilis quàm in clauso? Gravius esset, quod in cœnes.

COLL. XVIII.

SCRIPTIO.

MANRICUS, ET MENDOZA.

- Man. **A**DFUISTIN' hodie, quum ille haberet orationem de utilitatibus scribendi?
- Men. Ubinam?
- Man. In auditorio Antonii Nebrissensis.
- Men. Minimè verò: sed tu recense, si qua hæserunt memoriæ.
- Man. Quid ego recenseam? Dixi tam multa, ut omnia prope exciderint.
- Men. Ergo contigit tibi, quod de vasis angusti orificii Quintilianus dicit, quod superfusam humoris copiam respuunt: sensim si instilles, recipiunt. Sed nihil retinuisti penitus?
- Man. Propemodum nihil.
- Men. Aliquid igitur.
- Man. Perpusillum.
- Men. Isthuc ipsum perpusillum fac mihi etiam commune.
- Man. Primum omnium ajebat esse perquam admirabile, tantam varietatem humanarum vocum paucis potuisse literis comprehendere: deinde amicos absentes posse inter se beneficio literarum colloqui. Addebat, nihil esse visum mirabilius apud Insulas istas à Regibus nostris recens inventas, unde aurum adfertur, quàm posse inter se homines aperire quæ sentiant, tanto intervallo regionum missa chartula aliqua maculis nigris distincta.

- Rogabant enim, an papyrus sciret loqui. Hæc ille, et alia permulta, que sum oblitus.
- Men. Quandiu dixit?
- Man. Horas duas.
- Men. Ex tam longa oratione tam paucula mandasti memoriæ?
- Man. Mandavi quidem memoriæ, sed ea noluit retinere.
- Men. Planè dolium habes filiarum Danaï.
- Man. Immò excepi cribro, non dolio.
- Men. Accersamus aliquem, qui tibi ea quæ ille dixit, redigat in memoriã.
- Man. Mane tamen, nam aliud quidam cogitatione quæro: teneo.
- Men. Eloquentiam tandem: cur non excipiebas pennã?
- Man. Non erat ad manum.
- Men. Ne pugillares quidem?
- Man. Ne pugilles quidem.
- Men. Exprime hoc tandem.
- Man. Anfugit jam: tu excussisti menti, tam odiosè interpellando.
- Men. Hui, tam cito?
- Man. Rediit in memoriã. Ex autoritate nescis cuius scriptoris affirmabat, nihil esse ad magnam eruditionem compendiosius, quàm probè ac celeriter pingere.
- Men. Quis est author?
- Nan. Nomen sæpè audiui sed memoria effluxit.
- Men. Ut alia: sed huic præcepto non paret vulgus nostræ nobilitatis, quæ pulchrum, et decorum sibi esse ducit, nescire literas formare: dicas scarificationem esse gallinarum: et nisi præmonitus sis cuius sit manûs, nunquam divinaris.
- Man. Et ea de causa vides, quàm crassi sint homines, quàm amentes, et opinionibus corruptissimis.

- Men. Quomodo sunt vulgus, si nobiles? An non hæc multum inter se distant?
- Man. Quia vulgus non vestibus, et possessionibus distinguitur, sed vita, et iudicio de rebus integro.
- Men. Vin' ergo ut nos à vulgari ista inscitia vindicemus? Tradamus nos huic exercitamento.
- Man. Nescio quo pacto naturale est mihi distortè, inæqualiter, perturbatè exarare literas.
- Men. Hoc habes nobilitatis: exerceas te: nam assuefactio mutabit, quod naturale esse ducis.
- Man. Sed ubi is habet?
- Men. Ex me tu id quæris? Qui nec audiui hominem, nec vidi, quum ipse eum audieris: tu, quantum intelligo, velles omnia ingeri tibi præmansa in os.
- Man. Nunc commemini: aiebat sibi domum conductam juxta ædem Divorum Justi, et Pastoris.
- Men. Est ergo vicinus vester: eamus.
- Man. Heus puer, ubi est Magister?
- Pu. In illo conclavi.
- Man. Quid agit?
- Pu. Docet quosdam.
- Man. Significa illi, astare hic pro foribus, qui huc etiam veniunt, ut ab eo doceantur.
- Mag. Qui sunt pueri isti? Quid petunt?
- Pu. Te cupiunt conventum.
- Mag. Admitte eos ad me rectã.
- Man. et Men. Optamus tibi salutem, et omnia prospera Magister.
- Mag. Et ego vicissim vobis fœlicem huc ingressum: sospitet vos Christus: quid est? Quid vultis?
- Man. Doceri abs te artem istam quum proficere, si modò vacat, et si vis.
- Mag. Profectò oportet vos esse pueros honestissimè educatos, qui et sic loquamini, et tam modesto sitis ore. Nunc verò magis, quum tota facie

- suffudit se vobis rubor: confidite filii, nam iste est color virtutis. Qui vocamini?
- Man. Manricus, te Mendoza.
- Mag. Nonina ipsa testantur ingenuam educationem, et generosos animos. Ita demùm eritis verè nobiles, si iis artibus excolatis animos, quæ maximè sunt dignissimæ claris natalibus: quantò magis sapitis vos, quàm multitudo ista nobilitatis, qui eò se habitum iri generosiores sperant, quò imperitius pingant literas. Sed minimè est hoc mirandum, quandoquidem persuasio hæc dementiam nobilitatis jam pridem invasisit, nihil esse abjectius, aut vilius quàm aliquid scire. Ergo videre est, illos epistolis à librariis suis compositis subscribentes id, quod legi nullo pacto potest: nec scias à quo tibi epistola mittatur, nisi sit à tabellario prædictum, aut signum agnoscas.
- Man. Id modò ego, et Mendoza querebamus.
- Mag. Sed venitis huc armati?
- Man. Minimè verò boni Præceptor: vapularemus à nostris pædagogis, si ausi essemus arma hæc ætate, vel aspicere, nedùm tangere.
- Mag. Ahah, non loquor de armjs crudelitatis, sed de istis scriptoriis, quæ ad præsentem rem faciunt. Habetis thecam pennariam eum pennis?
- Man. Quid rei est theca pennaria? An ea, quam nos calamariam nominamus?
- Mag. Ea ipsa: nam antiquissimi homines solebant stylis scribere: quibus successerunt calami, et potissimum Nilotici. Agareni, si quos vidisti, arundinibus scribunt à dextra in sinistram, sicut omnes penè ad orientem nationes. Europa Græcos secuta, contra, à sinistra in dextram.
- Man. Etiam Latini?
- Mag. Latini quoque filii: sed hi à Græcis habent ori-

- ginem, et olim veteres Latini scribebant in membrana deletili, quæ vocabatur palimpsestos: tum una tantùm facie: nam qui utrinque erant libri conscripti, opistograpi dicebantur: qualis fuit Orestes ille Juvenalis: *Scriptus et in tergo, necdum finitus*. Sed hæc alias: nunc ea quæ instant. Anserinis pennis scribimus, aliqui gallinaceis. Vestræ istæ sunt egregiè habiles: nam sunt caule ampla, et nitida, et firma: detrahite plumulas scalpello, et detruncate aliquid à cauda: tum eradite, si quam habent scabriciem: nam lævigatæ fiunt aptiores.
- Man. Nunquam ego gero nisi deplumatas, et nitidas: sed institutor meus docuit me eas læves facere saliva, et affricatione ad adversam tunicam, vel fœminieruralia.
- Mag. Præsens consilium.
- Man. Doce nos aptare pennas.
- Mag. Primum omnium rescindetis utrinque caput, ut fiat bifurcata: tum in superiore parte incisuram facite scalpello sensim ducto, quæ *crena* vocatur: hinc æquate duos illos pedunculos, seu mavultis nominare cruscula, ita tamen, ut altius sit dextrum, in quo penna scribendo incumbit: id tamen discrimen vix perceptibile oportet esse. Pennam si firmiter vis chartæ imprimere, tribus digitis teneto: sin celerius, duobus, pollice, et indice, more Italico: nam medius inhibet magis cursum, et moderatur, ne se immodicè effundat, quàm adjuvat.
- Man. Profer atramentarium.
- Man. Hem, cornu atramentarium: elapsus es mihi, venienti huc.
- Man. Puer, profer ampullam illam atramentariam: ex ea effundemus in hoc mortariolum plumbeum.
- Man. Sine periculo?

- Mag.** Ita haurias penna liquidius, et commodius: nam in gossipio, vel filo bombycini, aut lini, quum pennam intingis, adhæret semper crenæ fibra aliqua, vel flocculus, in quo detrahendo fit mora scriptioni: aut si non detrahas, lituras verius effingas, quàm literas.
- Men.** Ego ex sodalium consilio linteolum Melitense indo, aut bombycinum leve, ac tenue.
- Mag.** Istud verò est satius. Cæterum multò præstat, solum atramentum infundere in mortariolo quidem fixo: nam quod circumgestandum est, huic omnino opus est peniculo. Cæterum habetis chartam?
- Men.** Hanc.
- Mag.** Asperam admodum, et quæ pennam remoretur, ne inoffensè decurrat, quod est studiis noxium. Nam dum luctaris cum scabricie chartæ, elabuntur multa ex iis, quæ scribenda cogitaveras. Hoc genus chartæ amplæ, densæ, duræ, scabræ, librariis relinquit: quæ ideò libraria nuncupatur, quòd ex ea fiant ad diurnitatem libri: nec illam quotidiano usui paraveris grandem, augustanam, sive imperialem, quæ de rebus sacris hieratica nominatur: quales videtis in libris sacrarum ædium: acquirite vobis chartam epistolarem, quæ ex Italia adfertur optima, tenuissima, et firma: vel vulgarem illam, quam ex Gallia important, quam passim invenietis venalem in singulos codices numis octonis plus minus: dabitur vobis pro corollario philura una, aut altera chartæ emporeticæ, quam bibulam dicimus.
- Men.** Quæ est horum nominum ratio? Nam sæpè dubitavi.
- Mag.** Emporetica de Græco venit, ab involvendis mercibus: et bibula, quod atramentum absorbeat: ita non erit vobis opus furibus, aut sa-

- bulo, vel pulvere de pariete eraso. Sed omnium optimum est, quum per se literæ excantur: eo enim modo diuturniores fiunt. Proderit tamen emporetica, quam sub manum extendatis, nè sudore, aut sordibus maculetis papyri candorem.
- Man.** Cedo jam nobis, si videtur, exemplar.
- Mag.** Primum abecedarium, deinde syllabatim, tum verba conjuncta, ad hunc modum: disce puer, quibus fias sapientior et proinde melior. Voces sunt animorum signa inter præsentés, literæ inter absentes. Hæc et effingite, et redite huc à prandio, vel cras, ut scripturam vestram emendem.
- Man.** Faciemus: interea commendamus te Christo.
- Mag.** Et ego vos eidem.
- Men.** Sece damus, ut absque interventu sodalium, et interpellatione meditemur, quæ à Magistro hoc accepimus.
- Man.** Placeat mihi, ita fiat.
- Men.** Ventum est, quo volebamus: assideamus in his saxis.
- Man.** Etiam, sed adversi à Sole.
- Men.** Mutua mihi dimidium chartæ folium, quod reddam cras.
- Man.** Sufficit tibi hoc frustulum?
- Men.** Hui, non capiet sex versus, ex meis præsertim.
- Man.** Scribe in utraque facie, et duc versus densiores: quid necesse habes tam magna instertitia relinquere?
- Men.** Egone? Vis intervallum est ullum: nam literæ sese utrinque attingunt, præsertim quæ longos habent apices, aut pedes, ut b, et p. Sed quid tu? Jamne duos versus exarasti? Et quidem eleganter, nisi quod sunt pravi.
- Man.** Scribe tu seorsum, et tace.

- Men. Enimverò penna, et atramento hoc scribi nullo pacto potest.
- Man. Quid ita?
- Men. Non cernis, ut penna respersit chartam atramento extra literas?
- Man. At atramentum meum adeò est crassum, ut limum esse credas: aspice amabo, ut hæret in summa crena, nec ad characteres formandos defluit. Quin igitur utrinque incommodo medemur? Tu de cuspidibus pennæ rescinde scalpello, quoad atramentum commodè colligat in literas: ego in atramentarium quò fit atramentum liquidius, instillabo guttas aquæ aliquot.
- Men. Immeito potius.
- Man. Oh, ne lotium, fœtebit atramentum ipsum, et quicquid scripseris: nec facilè deinceps odorem hunc elueris è penniculo. Optimum esset acetum, si haberes ad manum: nam hoc vi sua statim disrarat densum atramentum.
- Men. Verum; sed periculum est, ne acrimonia sua chartam penetret.
- Man. Nihil tale metuas: hæc charta maximè omnium continet atramentum, nè effluat.
- Men. Extremæ hujus tuæ chartæ oræ inæquales sunt, rugatæ, et asperæ.
- Man. Demarginato chartam aliquantum forficibus: nam hoc est etiam elegantius: aut citra eam asperitatem scribendo subsiste. Tibi semper levisimæ offensiones satis magno impedimento sunt, nè pergas: sed quicquid est in manibus adjicias illico.
- Men. Redeamus jam ad Præceptorem.
- Man. Videtur tibi tempus?
- Men. Metuo, nè præterierit jam tempus: nam solet maturè cœnare.
- Man. Eamus: ingredi tu prior, qui habes minus cordis.

- Men. Immò tu potius, qui minus frontis.
- Man. Vide nè quis ab illo exeat, qui deprehendat hic nos jocantes, et lascivientes. Pulse-mus fores annulo, etsi patentes: nam hoc fuerit urbanus. Atat?
- Puer. Quis isthic? Recta introeas, quisquis sis.
- Man. Nos sumus; ubi est Institutor?
- Puer. In conclavi.
- Men. Omnia sint tibi fausta Præceptor.
- Mag. Feliciter veneritis.
- Men. Effinximus quinquies, aut sexies tuum exemplar in eadem charta: referimus hoc opus nostrum ad te emendandum.
- Mag. Rectè facitis: ostendite. Posthac relinquit majorum intercapedinem versuum, ut sis ubi ego possim corrigere vestra errata ad emendationem. Hæc literæ sunt admodum inæquales, quod est in scribendo fœdum. Animadvertite, quanto m, majus est quàm e; et o, quàm orbis hujus p: nam literarum corpora omnia oportet esse æqualia.
- Men. Quid quæso vocas corpora?
- Man. Medio in literis; præter apiculos, et pedunculos, si quos habent: apices habent b, et l: pedes p, et q. Jam in eodem m, crura sunt imparia: primum brevius est medio, et nimis magnam caudam trahit, sicuti et illud a: nec satis imprimitis pennam chartæ, vix hæret atramentum, nec dignoscas quæ sint elementa. Quod literas has transformare tentaris in alias, erasis particulis cuspidi scalpelli, magis deturpasti scripturam: satius fuisset, tenuem lituram inducere, tum et quod superest verbi in fine versus transferre in caput sequentis, modò integræ sint semper syllabæ, quæ secari non patitur lex latinæ scriptionis. Augustum Cæsa-

rem produnt memoriæ non solitum verba dividere, nec ab extrema parte versuum abundantes literas in alteram transferre, sed ibidem statim subicere, et circumducere.

Man. Nos id libenter imitabimur, quoniam exemplum est Regis.

Mag. Rectè facitis quomodo enim aliter approbaretis vos, ex illius esse sator sanguine? Sed, non obstante regio exemplo, non jungatis omnes literas, nec omnes separetis. Sunt quæ vinciri inter se postulent, ut caudatæ cum aliis, velut a, l, ut item hastatæ, ut f, et t. Sunt quæ recusent, nempe orbiculatæ, p, o, b. Quantum poteretis recto capite scribite: nam inflexo, atque incumbenti, defluunt humores ad frontem, et oculos, unde morbi nascuntur multi, et videndi imbecillitas. Accipite alterum exemplar, quod exprimat cras Deo propitio. Ovidium audite:

*Sed propera, nec te venturas differ in horas,
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.*

Et aliud ex Mart.

*Currant verba licet, manus est velocior illis,
Nondum lingua suum, dextra peregit opus.*

Men. Interea optamus te bellissimè valere.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM

LIBER QUARTUS.

PAULO GRAVIORA CONTINENS, PRÆSERTIM IN
MORIBUS ET CHRISTIANA DOCTRINA.

COLL. I. (*)

EBRIETAS.

ASOTUS, TRICONGIUS, ABSTEMIUS, GLAUCIA.

- Aso. **Q**UID tu dicis Trincogi? Quàm lautè nos heri accepit Brabantus ille!
- Tri. Malè sit illi, non potui tota nocte quiescere. Vomui (sit habitus honos vestris auribus) convolvi me subinde toto lecto, modò ad spondam interiorem, modò ad exteriorem: fauces, et stomachum videbar rejecturus: nunc præ dolore

(*) Ad autorem toties laudatum, sequentia Coll. in numerum usque quartum inclusive, pertinent.